

15.3.2005

3358/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

VIIVÄSTYS TOIMEENTULOTUKIHAKEMUKSEN KÄSITTELYSSÄ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 1.12.2004 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Savonlinnan sosiaalitoimen menettelyä hänen toimeentulotukihakemustensa käsittelyssä. Kantelijan mielestä Savonlinnan sosiaalitoimen toimeentulotukiasioiden käsittely oli hidasta. Hän kertoi jättäneensä toimeentulotukihakemuksensa sosiaalitoimiston käsiteltäväksi 1.9.2004, mutta hän ei ollut saanut päätöstä vielä kantelua tehdessään.

Lisäksi kanteli kanteli siitä, että sosiaaliviranomaiset olivat esittäneet lisäselvityspyyntöjä, jotka koskivat hänen tulojaan, varojaan ja menojaan.

3

RATKAISU

Katson Savonlinnan sosiaalitoimiston laiminlyöneen velvollisuutensa käsitellä kantelijan 1.9.2004 jättämän toimeentulotukihakemuksen perustuslaissa ja toimeentulotukilaissa säädetyllä tavalla viivytyksettä. Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1

Viivytyksetön käsittely

Oikeusohjeet

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon.

Huhtikuun alusta 2001 voimaan tulleen toimeentulotuesta annetun lain 14 §:n 4 momentin (923/2000) mukaan toimeentulotukiasiat on käsiteltävä kunnassa viivytyksettä. Lakiin ei ole kirjattu mitään aikarajaa viivytyksettömälle käsittelylle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vuosien 2000-2003 tavoite- ja toimintaohjelman (TATO) eräänä tavoitteena on palvelujen saatavuuden varmistaminen. Ohjelman erään toimenpidesuosituksen mukaan kunnan tulee huolehtia

toimeentulotukijärjestelmän hyvästä ja säännösten mukaisesta toiminnasta sekä varmistaa, että asiakkaan hakiessa toimeentulotukea asia otetaan käsiteltäväksi viimeistään viikon sisällä tuen tarpeen ilmoittamisesta. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi toimeentulotukilain 14 §:n uuden 4 momentin sisältäneen lakiesityksen johdosta antamassaan mietinnössä (StVM 23/2000 vp), että kun kyse on viimesijaisesta toimeentulon turvasta, valiokunta pitää tärkeänä, että TATO -ohjelmassa mainittuun tavoitteeseen päästään. Edelleen sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi, että tätä korkeintaan viikon käsittelyaikaa voidaan pitää ohjeellisena tavoitteena siitä, kuinka nopeasti tuen hakijan tulisi saada asiansa käsiteltäväksi. Eduskunta edellytti hyväksyessään mainitun lakiehdotuksen, että sosiaali- ja terveysministeriö seuraa sitä, että toimeentulotukiasioiden käsittelyajassa päästään TATO -ohjelmassa edellytettyyn tavoitteeseen.

Edellä todettua lainmuutosta koskeneessa hallituksen esityksessä (134/2000 vp) todettiin, että toimeentulotukiasioiden käsittelyvaiheisiin kuuluvat hakemuksen vastaanotto, asian selvittely, mahdollisten lisäselvitysten hankkiminen joko asiakkaalta tai viranomaisaloitteisesti sekä lopulta päätöksen tekeminen. Hallituksen esityksen mukaan lainkohta edellyttää, että kaikissa näissä käsittelyvaiheissa tulisi pyrkiä viivytyksettömään menettelyyn. Lisään tähän vielä, että toimeentulotukiasian käsittelyvaiheisiin kuuluu myös päätöksen täytäntöönpano, jolloin myös tuen maksamisen tulee tapahtua viivytyksettä.

Hallituksen esityksessä todettiin vielä, että toimeentulotukijärjestelmän tavoitteena on, että kukaan ei jää vaille kiireellisesti tarvitsemaansa apua. Siksi sosiaalitoimistoissa on syytä tarvittaessa järjestää päivystysluonteisia vastaanottoaikoja kiireellisen avun tarpeessa olevia asiakkaita varten ja muutoinkin huolehtia siitä, että tuen hakija saa tarvitsemansa avun riittävän ajoissa. Ajanvarausta tehtäessä tulisi hakijaa ohjata jättämään kirjallinen hakemus, mikäli vastaanottoaikoja ei voida järjestää kohtuullisessa ajassa.

Arviointi

Kantelija jätti toimeentulotukihakemuksensa Savonlinnan sosiaalitoimistoon 1.9.2004. Hänen toimeentulotukihakemuksensa vaati lisäselvitystä, mutta sitä pyydettiin vasta 13.12.2004. Kantelijan toimeentulotukihakemus ratkaistiin 13.1.2005 eli noin neljä ja puoli kuukautta hakemuksen jättämisen jälkeen.

Savonlinnan kaupungin selvityksessä on esitetty, että toimeentulotukipäätöksen käsittely viivästy sen johdosta, että viranhaltija vaihtui kokemattomaan työntekijään ja siitä aiheutui toimeentulotukihakemusten ruuhkautuminen. Nämä syyt eivät ole, kuten ei myöskään vaikeaksi mielletyn toimeentulotukihakemuksen siirtäminen pinon alimmaiseksi, hyväksyttäviä perusteita asian monta kuukautta kestäneelle käsittelylle.

Kuten edellä totesin, laissa ei ole aikarajaa viivytyksettömälle käsittelylle, vaikkakin lain valmisteluasiakirjoissa pidettiin korkeintaan viikkoa sellaisena ohjeellisena aikana, jonka kuluessa toimeentulotukiasia tulisi ottaa käsiteltäväksi. Kun otetaan huomioon se, että toimeentulotuki on perustuslaissa säädettyä oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon turvaava keskeinen rahaetuus, voidaan mielestäni korkeintaan viikon aikaa hakemuksen

käsittelyyn ottamiselle pitää lähtökohtana viivytyksettömälle käsittelylle. Sellaisissa tapauksissa, joissa päätöksen tekeminen ei edellytä lisäselvityksiä, hakemus tulisi siis mielestäni ottaa käsiteltäväksi ja myös ratkaista lähtökohtaisesti viikon kuluessa. Niissä tapauksissa, joissa päätöksen tekeminen edellyttää lisäselvityksiä, niitä tulisi pyytää tai hankkia lähtökohtaisesti viimeistään viikon kuluessa ja tehdä päätös välittömästi tarpeellisten selvitysten saavuttua.

Asiassa ei ole käsitykseni mukaan esitetty hyväksyttävää syytä käsittelyn viipymiselle. Kantelijan toimeentulotukihakemuksen noin neljän ja puolen kuukauden käsittelyaika ei täyttänyt perustuslain turvaaman hyvän hallinnon eikä toimeentulotukilaisissa säädetyn viivytyksettömän käsittelyn vaatimusta. Katson, että hakemuksen käsittelyssä meneteltiin lainvastaisesti.

Savonlinnan sosiaalitoimen selvityksistä ilmenee, että kysymys oli toimeentulotukihakemusten ruuhkautumisesta ja virheellisestä toimeentulotukihakemusten käsittelystä Savonlinnan sosiaalitoimistossa eikä kenenkään yksittäisen viranhaltijan menettelystä.

3.2

Toimeentulotuen viimesijaisuus ja asiakkaan tietojenantovelvollisuus

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, joka myönnetään silloin, kun asiakas ei voi saada toimeentuloaan tuloistaan ja varoistaan. Tämän selvittämiseksi toimeentulotukiasiakas on velvollinen antamaan toimeentulotuesta annetun lain 17 §:n perusteella sosiaaliviranomaiselle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot.

Tuloina otetaan huomioon henkilön toimeentulotukea myönnettäessä olevat varat. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toimeentulotuen hakija on velvollinen toimittamaan hakemuksensa liitteeksi pyydetyn kirjallisen selvityksen omista tuloistaan ja varoistaan. Pankkien tiliotteilta ilmenevät hakijan tulot ja rahavarat, joten ne on pääsääntöisesti aina toimitettava toimeentulotukihakemuksen yhteydessä.

Katson sosiaalityöntekijöiden käyttäneen heille kuuluvaa harkintavaltaa lisäselvitystä pyytäessään.

- - -

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Savonlinnan sosiaalitoimistolle huomautuksen edellä kohdassa 3.1 selostetusta lainvastaisesta menettelystä toimeentulotukihakemuksen käsittelyssä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Savonlinnan kaupungin sosiaalilautakunnalle

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.